

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

LA NOIA AMB LA LEICA

d'Helena Janeczek

Traducció: Oriol Ponsatí-Murlà

Editorial: Edicions 62

Barcelona, 2019 | Pàgines 348

Novel·la

El títol d'aquesta magnífica novel·la d'Helena Janeczek—Premi Strega 2018, el més prestigiós d'Itàlia—és Gerda Taro, nom que adoptà Gerda Pohorylle, una jove d'Stuttgart intel·ligent i desinhibida, de la burgesia jueva d'origen polonès, activista antinazi a Leipzig i Berlín per l'amor d'un home, un refugià hongarès que era un gran fotògraf a París, Ernest Andrei Friedmann conegut en tot el món com a Robert Capa. Ara bé, la meitat de Robert Capa és Gerda Taro, i moltes fotografies d'ella s'han atribuït a ell. La parella d'intrèpids fotògrafs va fotografiar i documentar la guerra civil, amb la desgràcia que Gerda va morir als 27 anys a Brunete. Mentre es protegia d'un atac aeri, un tanc de l'exèrcit republicà la va atropellar greument. Fou la primera dona fotògrafa morta en un conflicte bèl·lic. El seu cadàver va ser enterrat al Père-Lachaise, amb tots els honors deguts a una heroïna republicana. Pablo Neruda i Louis Aragon van fer-ne l'elogi fúnebre. Gerda s'ha convertit en un personatge de nostàlgia.

La vaig conèixer gràcies a l'amiga Lorna Arroyo, que va fer la tesi en la UAB sobre el fotoperiodisme modern i la seua obra fotogràfica. JP

EL SOBRINO DEL EMPERADOR

d'Andrea Camilleri

Traducció: Juan Carlos Gentile Vitale

Editorial: Destino

Barcelona, 2018 | Pàgines 246

Novel·la

Tan interessant o més que la famosa sèrie de novel·les negre-policíiques protagonitzades pel comissari sicilià Salvo Montalvano, hi ha una altra tirada—tan extensa com aquella, per cert—de relats escrits per l'italià Andrea Camilleri que podem

qualificar sense cap error com a novel·les històriques; això sí, entenent per tals aquelles narracions que en realitat giren entorn de conjectures versemblants situades en un context espai-temporal més o menys remot, més o menys recent. Obres dels discursos narratius de les quals refereixen uns arguments que no van succeir mai però que haguessin pogut succeir perfectament en aquest temps passat en el qual transcorren i al qual convenim a dir «història»—a vegades amb minúscula, a vegades amb majúscula—.

Es tracta de narracions fictícies gairebé íntegrament, que arrenquen d'una mínima referència, d'una anècdota aparentment menyspreable per a acabar relatant-nos fets, personatges, espais i temps que ens revelen d'alguna manera, que ens fan més fàcilment comprensibles i assumibles els fets, personatges, espais i temps dels quals parlen els historiadors. La dosi de ficció i de realitat en la novel·la i en la historiografia—qüestions no menors en altres

àmbits més academicistes—no li importa gens ni mica a Camilleri. L'única cosa que necessita aquest estupend escriptor és un lleu agafador, una mínima palanca per a submergir als seus lectors en uns relats directes, aparentment simples, que es valen de l'el·lipse i de la ironia una vegada i una altra i que s'han convertit en tot un fenomen editorial a Europa.

A *El sobrino del emperador*, s'aventura a més en una de les seues creacions més polifòniques, més dialògiques, amb una cruïlla de veus, registres i tons narratius que aconseguen finalment l'objectiu perseguit: el desemmascament de les veritats oficials i sacrosantes de la història, especialment les que es refereixen a la modernitat siciliana—des del segle XVII—i molt més encara les que ens parlen del paisatge i del paisanatge d'aquesta illa—al centre geogràfic de la Mediterrània, constituint-se en tota una metàfora que transcendeix el geogràfic—durant el període feixista mussolinià. Per a Andrea Camilleri són aquests moments—aquests períodes històrics en què tot a la vida i al món sembla desbocat, a punt de trencar els seus propis límits—els que mostren en tota la seua cruesa les excel·lències i sobretot les misèries, mentides, contradiccions, egoïsmes i petiteses de la condició humana. Els seus personatges romanen en la imaginació del lector per la seua valentia, desimboltura, honestat i integritat. Un Andrea Camilleri audaç, insolent i compromès. JMSR

¡ES LA GUERRA, CAMARADA!**Memorias de un brigadista sefardí**

de César Covo

Editorial: PUV

València, 2018 | Pàgines 262 | Memòries

El 2015 va morir César Covo als 103 anys a Rennes. Havia nascut a Sofia en el si d'una família jueva d'origen sefardita que arran de la crisi de 1929 es va instal·lar a París. Els sefardites búlgars encara parlaven castellà no fa molts anys,

com vaig tindre ocasió de comprovar en visitar la sinagoga de Sofia. Com a conseqüència de les convulsions centreeuropees del segle XX, Covo va prendre consciència de classe de ben jovenet, i amb poc més de vint anys va formar part de les Brigades Internacionals de voluntaris que en el transcurs de la guerra civil van vindre a combatre al costat de la República.

Aquestes memòries són el seu testimoni de combatent per la llibertat del poble espanyol, amenaçat greument pel feixisme. La narració dels combats en què va participar no està exempta de crítiques a la concepció estratègica dels *tovaritx*s, assessors comunistes russos, i dels anomenats *mexicans* de la Internacional Comunista. També valora la importància del contingent de 9.000 voluntaris jueus que van formar part de les Brigades Internacionals. El relat té un to de sinceritat propi d'un narrador que va viure aquells episodis històrics. JP

destaquem...

Quan la llavor del mal es troba en els més joves

Cada vegada que llegeixo una obra o article sobre el període d'entreguerres a Alemanya, alguna cosa es remou en el meu interior, alguna cosa em copeja, em provoca un cert neguit, m'espanta i m'impresiona al mateix temps. Aquesta torbació es deu a l'inevitable que tots coneixem, aquesta desraó provocada pel nazisme, el terror de la mort en massa, l'odi irracional i visceral, la por latent. Des de la distància, geogràfica i temporal, sento una profunda commoció sempre que abordo aquesta època. Potser aquesta sensació es deu al meu desconeixement o més aviat al meu pensament, contrari a tot acte i demostració de la violència. No aconseguixo entendre com va ser possible que l'ésser humà provoqués—i continuï provocant—tant dolor, i a més d'una forma premeditada, amb accions perfectament estudiades per a controlar i anul·lar, per a dominar en definitiva. Espanta, espanta moltíssim ser testimoni de tals atrocitats.

A *Juventud sin Dios* (Nórdica), Ödön von Horváth se serveix de la figura d'un professor d'escola per a exposar subtilment aquest estat autoritari, fonamentat en el racisme científic i l'eugenèsia en el seu credo, i també, com molt bé sabem, en el fervent antisemitisme. Com dic, l'agudesia de l'autor austríac d'origen hongarès és sorprenent, perquè narra tot això a través del comportament dels seus pupils i dels pares d'aquests.

El detonant d'aquesta història resideix en la defensa que el protagonista realitza en classe sobre la condició humana dels negres, contradient a un dels seus alumnes que afirmava que són «infrahumans». A partir d'aquí, el nostre particular heroïcaurà en desgràcia, sent objecte de rancors i amenaces per part d'alguns pares i mares que personifiquen aquells valors patriòtics que Hitler i companyia es van encarregar d'inculcar a través de les diverses campanyes en els mitjans de comunicació del país alemany.

També hi ha cabuda en aquesta història per a una profunda reflexió entorn de la moral, la cerca de la redempció i el perdó, a més d'una anàlisi sobre el comportament humà que Hobbes va popularitzar, inspirat per Plauto, sobre l'egoïsmes i la capacitat de fer el mal que té l'ésser humà—«L'home és un llop per a l'home»—, en contraposició amb la defensa de la bondat que fes Rousseau—«L'home és bo per naturalesa»—. Existeix la llavor del mal en els alumnes d'aquest professor d'Història i Geografia, com quedarà patent en el camp paramilitar al qual han d'acudir per a la seua formació bàsica i obligatòria. Serà allí on tingui lloc un terrible crim i el nostre professor, malgrat les seues pors i dubtes, trobarà la força per a buscar la veritat, encara que això signifiqui el seu final.

Diuen que Ödön von Horváth està considerat un dels escriptors en llengua alemanya amb una visió més lúcida dels esdeveniments polítics i socials que van portar a la societat alemanya a la Segona Guerra Mundial. Jo, després de la lectura de *Juventud sin Dios*, confirmo que així és. Lectura admirable, profunda i dura, una acarnissada lluita moral. ≡

Eric Gras

JUVENTUD SIN DIOS

de Ödön von Horváth

Traducció: Isabel Hernández

Editorial: Nórdica Libros

Madrid, 2019

Pàgines 224